

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและขอบเขตของพื้นที่ในการศึกษา

บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนหรือกลุ่มลานนาไทย อันประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ พะเยา เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่านและแม่ฮ่องสอน นับได้ว่าเป็นบริเวณที่มีการสั่งสมของศิลปวัฒนธรรมมาช้านานนับหลายร้อยปี กาลเวลาอันยาวนานได้หล่อหลอมให้ศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้นมีแบบอย่างที่เป็นเอกลักษณ์ที่น่าสนใจและมีคุณค่าควรแก่การศึกษาและสัมผัสเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้นกลุ่มลานนาไทยยังมีปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ วิถีชีวิตของชนพื้นเมือง (เช่น คนเมือง, ชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ ฯลฯ) อธิษาศัยอันอ่อนโยนและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ซาบซึ้งใจแก่แขกบ้านแขกเมือง ประกอบกับมีโบราณสถานและสภาพธรรมชาติที่งดงาม อากาศที่ตลอดปีคุณลักษณะเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้ภาคเหนือเป็นจุดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศให้มาเยือนเป็นประจำมากกว่าภาคอื่นใดในประเทศไทย

การท่องเที่ยวที่พัฒนามานี้ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเจริญเติบโตให้แก่เศรษฐกิจของประเทศทั้งในส่วนท้องถิ่นและส่วนรวม การใช้จ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยวยอมก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตราในระบบเศรษฐกิจ และเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอีกประการหนึ่งด้วย ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔ ที่ผ่านมามีปรากฏการณ์การขยายตัวของเศรษฐกิจสาขาการท่องเที่ยวอยู่ในอัตราที่สูงกว่าการขยายตัวของเศรษฐกิจส่วนรวม กล่าวคือ เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๓๕ แม้ว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ภาวะเศรษฐกิจของโลกและภาวะการเมืองระหว่างประเทศของภูมิภาคแถบนี้จะได้มีความผันผวนเป็นอย่างมากก็ตาม เนื่องจากการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ ก่อให้เกิดความต้องการด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก แผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๙ จึงได้ระบุให้มีการกำหนดแผนงานและจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในทุก ๆ ภาคของประเทศไทยอย่างเป็นขั้นตอนของการวางแผน

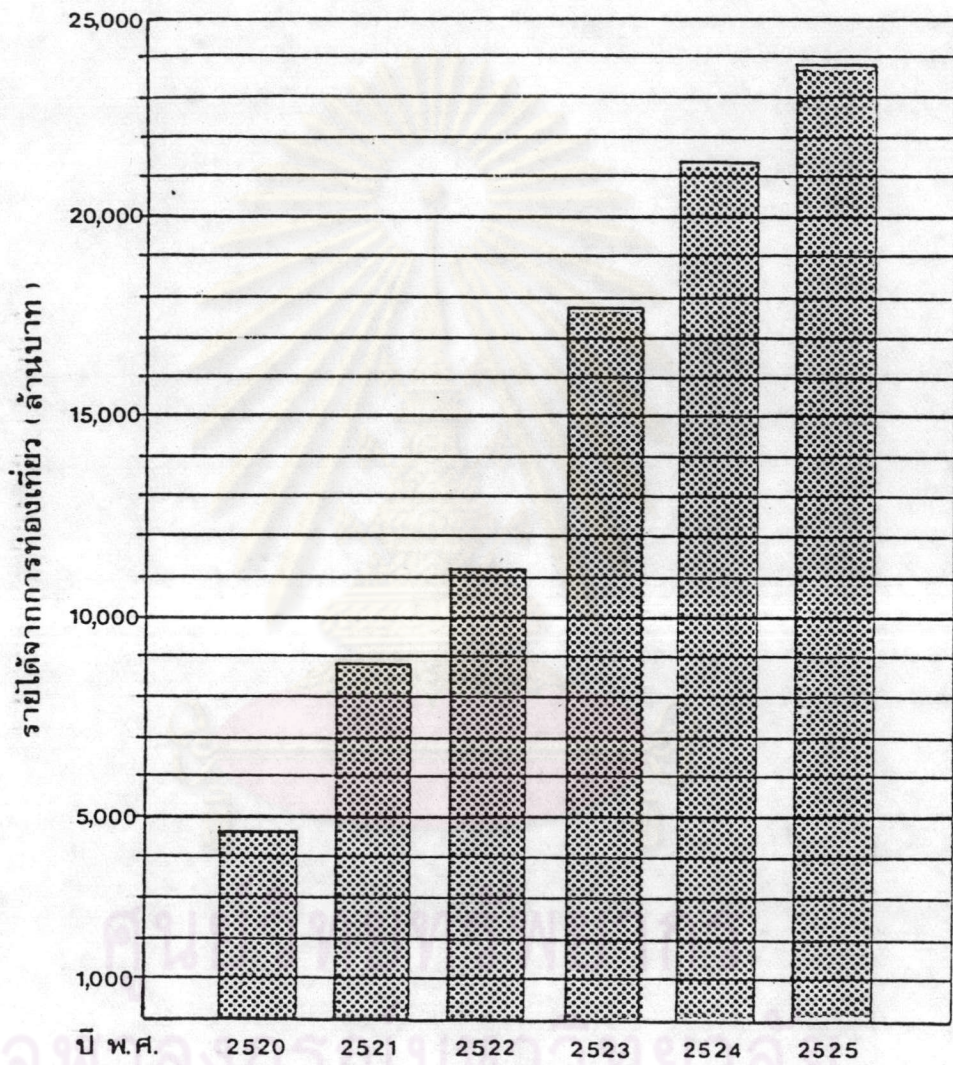

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย - พะเยา
 การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย - พะเยา
 การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย - พะเยา

<p>แผนที่ที่ ๑.๑</p> 	<p>แสดง พื้นที่ทำการศึกษ</p> <p>พื้นที่ทำการศึกษ</p>
--	--

แสดงการจัดเมืองศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวและเมืองบริวาร
ในแต่ละภาค

ภาค	ระดับภาค		ระดับจังหวัด	
	ศูนย์กลางภาค	เมืองบริวาร	ศูนย์กลางจังหวัด	เมืองบริวาร
เหนือ	เชียงใหม่	ลำพูน/ลำปาง เชียงราย/ พะเยา	สุโขทัย พิษณุโลก ตาก กำแพงเพชร	
ตะวันออก เฉียงเหนือ	นครราชสีมา	บุรีรัมย์/สุรินทร์	ขอนแก่น อุบลราชธานี	อุดรธานี/ กาฬสินธุ์ นครพนม/ ยโสธร
กลาง	กรุงเทพฯ	อยุธยา	พัตยา จันทบุรี กาญจนบุรี หัวหิน	
ใต้	สงขลา/ หาดใหญ่	เกาะสมุย/ สุราษฎร์ธานี ปัตตานี/ นราธิวาส	ภูเก็ต	พังงา/กระบี่

แสดงการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว ระหว่างปี 2520-2525

จากแผนพัฒนาการทองเที่ยว ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๙ และแผนหลักพัฒนาการทองเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่และพะเยา ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางทางการทองเที่ยวที่มีความสำคัญรองลงมาจากจังหวัดเชียงใหม่ ในขณะที่จังหวัดเชียงใหม่เริ่มจะสมบูรณ์และอิ่มตัว จังหวัดเชียงใหม่และพะเยาก็ยิ่งทวีความสำคัญขึ้นในแง่ที่จะเป็นตลาดการทองเที่ยวแห่งใหม่ทางทิศตะวันออกของภาค เพื่อเตรียมรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมทองเที่ยวของภาคเหนือตอนบน และแบ่งเบาภาระของจังหวัดเชียงใหม่ในอนาคต จังหวัดเชียงใหม่และพะเยาจึงควรได้รับการศึกษาถึงสภาพทั่วไปที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งปัญหาและแนวทางแก้ไขเบื้องต้นเพื่อเป็นพื้นฐานในการจัดทำแผนหลักเพื่อพัฒนาการทองเที่ยวต่อไป

ขอบเขตของพื้นที่โครงการนี้จะครอบคลุมบริเวณ ๒ จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือสุดของประเทศไทย โดยมี :

ทิศเหนือ	จกสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศใต้	จกจังหวัดลำปางและแพร่
ทิศตะวันออก	จกสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และจังหวัดน่าน
ทิศตะวันตก	จกจังหวัดเชียงใหม่

๑.๒ ปัญหาของพื้นที่ในการศึกษา

แนวนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐจะเน้นหนักไปในด้านการพัฒนาการเกษตรเป็นสำคัญก็ตาม แต่ระยะเวลาที่ผ่านมาอัน อุตสาหกรรมทองเที่ยวก็สามารถนำรายได้มาสู่ภาคเหนือในอัตราสูง นับเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของประชากร ทั้ง ๆ ที่มิได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร คงจะเห็นได้จากปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น

- ปัญหาด้านตลาดการท่องเที่ยว
- ปัญหาทางกายภาพและภูมิสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยว
- ปัญหาด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
- ปัญหาด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- ๑.๓.๑ เสนอปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา ตลอดจนนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย - พะเยา
- ๑.๓.๒ เสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่โครงการ
- ๑.๓.๓ เพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยว วันพักของนักท่องเที่ยว รายได้ทางการท่องเที่ยว จำนวนที่พักนักท่องเที่ยว เช่น โรงแรม เกสต์เฮาส์ และเพิ่มการจ้างงานโดยตรงและทางอ้อมในธุรกิจท่องเที่ยว

๑.๔ ขอบเขตของการศึกษา

- ๑.๔.๑ สํารวจรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางมายังจังหวัดเชียงรายและพะเยา เพื่อเป็นพื้นฐานของการประมาณการในคํานาค่าง ๆ
- ๑.๔.๒ สํารวจ รวบรวม ประเมินค่า และจัดกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง ศึกษาการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยเน้นที่กลุ่มที่มีศักยภาพสูง

- ๑.๔.๓ สำรวจและวิเคราะห์ระบบสาขารัฐบุคคล สาขารัฐบริการ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
- ๑.๔.๔ สำรวจและวิเคราะห์ทางค่านิยมธุรกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและทัศนคติของท้องถิ่น
- * ๑.๔.๕ ศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่าง เชียงราย - พะเยา และ เชียงใหม่ ในด้านการท่องเที่ยว
- ๑.๔.๖ เสนอแนวทางการจัดทำแผนหลักของการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการ

๑.๕ ข้อจำกัดและอุปสรรคของการศึกษา

เนื่องจากระยะเวลาในการสำรวจ เก็บข้อมูล และการศึกษามีจำกัด รวมทั้งข้อจำกัดในด้านกำลังคน งบประมาณ สภาพของการคมนาคม วิทยานิพนธ์นี้จึงเป็นเพียงการเสนอแนะนโยบายและแนวทางในการพัฒนา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนหลักต่อไป

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

- ๑.๖.๑ เป็นการส่งเสริมและเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย - พะเยา ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวอันเป็นการยกระดับและกระจายรายได้ของประชาชนในท้องถิ่น
- ๑.๖.๒ เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อจัดทำแผนหลัก และแผนเฉพาะในส่วนละเอียดต่อไป
- ๑.๖.๓ เป็นการร่วมมือกันระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาคเอกชน และประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น
- ๑.๖.๔ เป็นการกระตุ้นเตือนประชาชนในท้องถิ่นให้เกิดความรักและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของตนเอง

๑.๗ นิยามศัพท์

"ลานนาไทย"

ความหมายและขอบเขตของ "ลานนาไทย" ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ มีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความหมายของคำนี้หลายท่าน คือ ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรทิศ ทิศกุล

ทรงอธิบายไว้ใน "สถาปัตยกรรมลานนาไทย" : รายงานสัมมนาประวัติศาสตร์และโบราณคดีลานนาไทย ว่า คำว่าลานนาไทยนั้น ในชั้นเดิมน่าจะเรียกว่า "ล้านนาไทย" เพราะคำว่า "ลาน" มีได้ใช้กันในภาคเหนือ หากเป็นคำสมัยใหม่และเป็นคำที่ภาคกลางใช้ในปัจจุบันนี้ ความหมายของคำว่า "ลาน" ชาวภาคเหนือใช้คำว่า "ช่วง" ฉะนั้นจึงเห็นว่าน่าจะเป็น "ล้านนาไทย" คู่ๆเดียวกับ "ล้านช้าง" ที่กลายเป็น "ลานช้าง" และคำว่า "ล้านช้าง" นั้น มีภาษาบาลีสันสกฤตเรียกว่า "ศรีสัตนาคนหุต" ส่วนอาจารย์ถิน รัตติกง ใค้อธิบายไว้ใน "การศึกษาลานนาไทยสมัยโบราณ" ว่า "ลานนาไทย" เข้าใจว่าเลื่อนมาจากคำว่า "ล้านนาไทย" แปลว่า ไทยแห่งทุ่งนาอันกว้างใหญ่ไพศาลคู่กับอาณาจักรลานช้าง และคำว่า "ลานนา" ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ สมุดข่อยโบราณของภาคเหนือทั่วไปล้วนแต่เขียน "ล้านนา" ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ในที่นี้ "ลานนาไทย" หมายถึงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ในปัจจุบัน คือบริเวณพื้นที่ตั้งแต่ลุ่มแม่น้ำโขงลงมาสู่ท้องที่ ๘ จังหวัด อันประกอบด้วย เชียงราย พะเยา ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน แต่เดิมบริเวณพื้นที่นี้เป็นที่อยู่ของคนหลายเผ่า เผ่าที่ใหญ่ ๆ เช่น เผ่าลัวะและเผ่าเม็งหรือมอญ

นับตั้งแต่บริเวณที่ราบในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เป็นบริเวณกว้างแผ่ลงไปทางทิศใต้จนเลยอำเภออมก๋อยของจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน เป็นดินที่อยู่ของคนเผ่าลัวะส่วนใหญ่ และในบริเวณลานนาไทยทั้งหมด ยังมีคนเผ่าลัวะอยู่กระจัดกระจายทั่วไป

เผ่าเม็งหรือมอญมีอาณาจักรกว้างขวาง มีหมู่บ้านถึง ๗,๐๐๐ หมู่บ้าน ในสมัยพระนางเจ้าจามเทวี มีนครหรือรัฐชาย คือจังหวัดลำพูนในปัจจุบันเป็นราชธานีหรือศูนย์กลางการปกครอง เม็งเป็นเผ่าที่เจริญรุ่งเรืองด้วยศิลปวิทยาการเกือบทุกแขนง มีตัวอักษรเป็นของตนเอง มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ มีหลักฐานปรากฏมาจนถึงปัจจุบันนี้

ในตำนานต่าง ๆ ที่คนไทยยวนเป็นผู้เขียนขึ้นในตอนหลังเรียกชนเผ่าลัวะว่า ชาติ "ทมิฬ" หรือ "มิลักชะ" ลัวะมีภาษาพูดเป็นของตนเองแต่ไม่มีตัวอักษรใช้ ตอนหลังใช้อักษรร่วมกันกับคนไทยยวนคือ "อักษรลานนาไทย" นับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกับคนเม็งและคนไทย ปัจจุบันลัวะบางหมู่บ้านนับถือคริสต์ศาสนา แม้ว่าลัวะจะเป็นคนไทยหมดแล้วก็ตาม แต่ก็ยังรักษาภาษาพูดและขนบธรรมเนียมประเพณีของเขาไว้ เช่น ลัวะที่บ้านบ่อหลวงแม่เหาะ กองลอย ในท้องที่อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

ในตำนานพระเจ้าเลียบโลก กล่าวถึงเมื่อครั้งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดสัตว์ทั้งหลายในแคว้นสุวรรณภูมิ พระพุทธองค์ได้ทรงพบลัวะเป็นจำนวนมาก แสดงว่าในสมัยนั้นมีคนเผ่าลัวะอยู่กระจัดกระจายทั่วไป พระพุทธองค์ได้ประทานพระเกศธาตุให้พวกลัวะที่อยู่ในที่ราบ ส่วนพวกลัวะที่อยู่บนภูเขา พระพุทธองค์ได้ทรงประทับรอยพระบาทไว้ให้ไว้ได้สักการบูชา

พ.ศ. ๑๒๐๖ พระนางจามเทวีเสด็จจากนครละโว้ขึ้นไปเสวยราชย์นครทริภุชชัย ทรงสถาปนาราชวงศ์จามเทวีขึ้นเป็นปฐม นครทริภุชชัยไ้มีความเจริญรุ่งเรือง เป็นปึกแผ่นแน่นหนาและแผ่อำนาจปกครองพวกลัวะทั้งหมด

ประมาณ พ.ศ. ๑๔๐๐ คนไทยเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในนครทริภุชชัยของพวกเม็ง โดยตั้งบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ นครทริภุชชัยเจริญรุ่งเรือง มีกษัตริย์ปกครองสืบต่อกันมาจนถึง พ.ศ. ๑๐๐๐ เศษ กษัตริย์ไทยอายุลาและผู้เรืองเคษานุภาพพระองค์หนึ่งพระนามว่า "พระยามังราย" หรือ "พ่อขุนมังราย" พระองค์ทรงปราบปรามบ้านเล็กเมืองน้อยนับตั้งแต่เชียงใหม่ลงมา และได้ทรงกรีธาทัพเข้าโจมตีนครทริภุชชัยซึ่งตรงกับสมัยของพระยาอภัยเป็นนครสุดท้าย โดยใช้กลวิธีคล้ายของวัสสการพราหมณ์ ในเรื่องสามัคคีเภทคำฉันท์ นครทริภุชชัยจึงแตก เป็นอันสิ้นจามเทวีวงศ์ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๔๑๘ - ๑๔๒๔ หลังจากที่เป็นเอกราชอยู่ถึง ๕๑ ปี

เมื่อพระยามังรายปราบปรามพวกเม็งแล้วก็ทรงตั้งอาณาจักรขึ้นใหม่ อาณาจักรนี้ต่อมาเรียกว่า "ล้านนาไทย" และกลายเป็น "ล้านนาไทย" ตามลำดับ ในพ.ศ. ๑๔๓๘ พระยามังรายทรงสร้างนครเชียงใหม่ขึ้นเป็นเมืองหลวงหรือศูนย์กลางแห่งการปกครองล้านนาไทยทั้งหมด

* ตำนานพระเจ้าเลียบโลก เป็นคัมภีร์ใบลาน มีทั้งหมด ๒๖ หน้า ได้มาจากวัดช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน

แม้ว่าบางครั้งลานนาไทยจะตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าและมีศิลปวัฒนธรรมของพม่าแทรกปนอยู่บ้างก็ตาม โดยทั่วไปแล้ว ลานนาไทยยังคงรักษาลักษณะเฉพาะตัวของศิลปวัฒนธรรมไว้ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ขนบธรรมเนียมประเพณี การกินอยู่ และศิลปะ เป็นต้น

เนื่องด้วยชาวไทยภาคเหนือมีเชื้อสายสืบมาจากลานนาไทย มีมรดกทางวัฒนธรรมที่สั่งสมสืบทอดกันมาในลักษณะของคติชาวบ้าน (FOLKLORE) เช่นมี คำคม สุภาษิต คำสุ่อัญญา คำอุสสาว - อุบาว ปริศนาคำทาย เพลงพื้นเมือง ฯลฯ ชาวไทยภาคเหนือจึงมีระเบียบแบบแผนและการดำเนินชีวิตตามคติชาวบ้านลานนาจนกระทั่งปัจจุบันนี้.

ศูนย์วิทยพัธพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย